

ČESKÉ PRÁVO

ČASOPIS SPOLKU NOTÁŘŮ ČESKOSLOVENSKÝCH

ŘÍDÍ PROF. DR. EM. SVOBODA S KRUEM REDAKČNÍM.

VYCHÁZÍ KAŽDÝ MĚSÍC MIMO ČERVENEC A SRPEN. — REDAKCE A ADMINISTRACE V PRAZE-II
JINDŘIŠKÁ UL. Č. 18. — PŘEDPLATNÉ ROČNĚ 40 Kč I S POŠTOVNÍ ZÁSILKOU — JEDNOTLIVÉ ČÍSLO 4 Kč.

ROČNÍK X.

V PRAZE, V LISTOPADU 1928.

ČÍSLO 9.

Projev panu prezidentu republiky.

Z valné schůze Spolku notářů československých, konané dne 14. října t. r., odeslán byl panu prezidentu republiky tento telegrafický projev:

Pane presidente!

Notáři českoslovenští, shromáždění v desátém roce trvání republiky Československé na valné schůzi Spolku notářů československých v Praze, vzpomínají vděčně Vaší a Vašich spolupracovníků osvobozené práce, projevují Vám, pane presidente a Československé republice svoji hlubokou a opravdovou oddanost a slibují, že jako věrní a oddaní občané republikánští v mezích svého povolání dle Vašeho zářivého příkladu a ve Vašich světlých stopách rozumnou a poctivou správou právních záležitostí občanů i dále pracovatí budou na upevnění republiky Československé a přátelskými a kolegiálními styky s veřejnými notáři slovenskými na prohloubení vzájemnosti obou sesterských větví národa české i slovenské.

Spolek notářů československých v Praze,
dne 14. října 1928.

Dr. Rudolf Král, jednatel. Dr. Vác. Svoboda, předseda.

*

Kancelář pana presidenta republiky zaslala pak předsedovi Spolku notářů čl. následující přípis ze dne 19. října 1928:

Podepsaná kancelář předložila panu prezidentu republiky pozdravný projev, který Jste zaslali z valné schůze spolku notářů československých, uspořádané při příležitosti oslavy desetiletého trvání Československé republiky.

Podepsaná kancelář byla pověřena, aby Vám tlumočila díky páně presidentovy za tuto milou vzpomínku.

Kancelář presidenta republiky.

Podpis.

Emil Svoboda. :

Závěť osoby choromyslné.

I.

Pro otázku způsobilosti pořizování je rozhodujícím § 565, který žádá úplnou přičetnost. Kdo tvrdí, že testament je pro nedostatek pořizovatelovy přičetnosti neplatný, tomu náleží, aby provedl důkaz. To je zřejmo i z § 566. Protidůkaz je možný podle § 567; Stubenrauch i Ehrenzweig (1924, II. 2., str. 377) mají za to, že v § 567 jde o důkaz »jasného okamžiku«. Moderní psychiatrie však zastává názor, že důkaz »jasného okamžiku« možný není, jde-li o osoby trvale choromyslné nebo slabomyslné. Je to ovšem otázka soudcovské volnosti hodnocení důkazů § 272 c. ř. s. — Ale soudce o věci důkladně poučený nedá se snadno přesvědčiti o »jasném okamžiku«, nebude-li podán důkaz o duševním zdraví, protože »jasný okamžik« je věc tak problematická, že u skutečně choromyslné osoby neuzná se nikdy s jistotou stav »plné přičetnosti« jak ji žádá obč. zák. »Plná přičetnost« člověka choromyslného je sotva více než pouhé zdání. Nikdo neví, jak hluboko sahají kořeny chorobných představ.

Řád o zbavení svéprávnosti ponechal v platnosti §§ 566, 567. To znamená: je-li člověk skutečně choromyslný nebo slabomyslný (zuřivý, šílený, blbý), nemá více způsobilosti pořizovací proto snad, že nebyl zbaven svéprávnosti. Ale byl-li zbaven svéprávnosti úplně, je naprosto zbaven pořizovací způsobilosti. Rovná se dítěti do sedmi let. (§ 3 ř. o zbav. svépr.) Není zde třeba důkazu o jeho chorobě.

Zůstal však v platnosti § 567. Je tedy možný důkaz duševního zdraví ve chvíli posledního pořízení (jest ovšem možný i důkaz »jasného okamžiku« — ale bude velmi málo cenný pro nemožnost důkazu, že choromyslný byl v jisté chvíli úplně zbaven chorobných představ. Takový »důkaz« přičí se vědeckým základním náukám psychiatrickým, jak bezpočtukrát dokazoval na př. prof. Heveroch).

Máme-li toto vše na mysli, rozhodneme snadno otázku formy posledního pořízení. Dokáže-li se o člověku, že v době posledního pořízení je zdrav a proto úplně přičetný — může pořizovati v každé formě zákonem ustanovené, tedy jistě i ve formě soukromé. Není důvodu pro omezení — zejména není důvodu pro nucenou formu veřejnou. Důležité jen bude, aby lékařský znalec potvrdil, že choromyslný (ať zbavený svéprávnosti nebo nikoli)

je v okamžiku pořízení zdrav duševně. (Srov. Krčmář Právo dědické 1926 str. 17.)

Choromyslný nebo slabomyslný člověk může arci býti také částečně zbaven svéprávnosti. Pak rovná se dospělému nezletilci a může jen ústně před soudem pořizovati (§ 4 č. 2 ř. o zbav. svépr. — který lze vyložit i tak, že je vůbec přípustný veřejný testament ústní, soudní nebo notářský. Protože notářský testament se klade na roveň soudnímu. Jinak scudí Krčmář na uv. m. str. 16).

Považuji za nesprávné, aby tato formální podmínka platnosti byla vztahována analogicky i na testamentsy choromyslných učiněné podle § 567. Neboť je jen dvojí možnost: buď jscu choromyslní a nemohou pořizovati vůbec — nebo je tu důkaz duševního zdraví (plné přičetnosti), a pak omezení nemá smyslu. Ani soudce ani notář nemohou dokázati, že člověk duševně chorý, který na ně činil v jistou chvíli do je m přičetného, byl v té chvíli prost nemoci a z ní plynoucích zrudných představ. Umění přetvářky je u choromyslných tak znamenitě vyvinuto, že jediné kompetentní osobou pro rozpoznání nemoci či zdraví je psychiater.

Mám proto za správné stanovisko Krčmářovo a za nesprávné, co o věci praví na str. 378 cit. spisu Ehrenzweig. Spíše by se dalo uvažovati o druhé alternativě, kterou uvádí v poznámce na uv. místě: »Nebo bychom musili obráceně souditi, že také ten, kdo byl částečně zbaven svéprávnosti, může ve stavu plné přičetnosti vykonati pořízení soukromé.« Ehrenzweig staví alternativu: buď analogicky rozšířit formální předpis § 4 ř. o zbav. svépr. na případy § 567, nebo pořizovací volnost § 567 rozšířit analogicky na případy § 4 ř. o zbav. svépr. Je vůbec věcně odůvodněno, toto zdánlivě logicky nutné dilemma?

První alternativu pokládám za nemožnou (pro analogii chybí předpoklad, protože, kde je plná přičetnost t. j. zdraví, není třeba mimořádných formálních kautel) — druhou za zbytečnou. § 567 nebylo dobře možno odstraniti, protože zrušení opatrovnictví a vrácení svéprávnosti uzdravenému člověku mohlo by přijíti pozdě. Trvala by naprostá nezpůsobnost pořizovací až do chvíle návratu svéprávnosti — a postižený by zatím mohl zemřít, nemaje možnosti, aby zanechal platné pořízení.

Ale při osobě částečně zbavené svéprávnosti není této nutkové situace. Neboť ten, kdo byl jen částečně zbaven svéprávnosti, má, přes to že je nemocen a zkrácen na způsobilosti k právním činům, možnost pořizovati — byť i jen ve formě veřejné. Ustanovení § 567 není třeba pro pouhou logickou důslednost analogicky rozšiřovati, protože ve všech případech je jen ustanovením výjimečným, sloužícím k pomoci za okolností nutkavých a jiným způsobem neřešitelných. Analogicky rozšiřovati ustanovení výjimečná a nad to pochybné hodnoty, jest neúčelné a odporuje duchu zákona.

II.

Po tomto rozboru není nesnadno posouditi, pokud je správné rozhodnutí nejv. soudu č. 6875. Zůstavitelka byla od r. 1902 až do své smrti pod opatrovnictvím pro blbost. Od působnosti řádu o zbav. svéprávnosti byla tedy úplně zbavena svéprávnosti pro slabomyslnost. A v tomto stavu zanechala soukromé ústní pořízení. Procesní soud prv. stolice uznal pořízení za platné, dokládaje »... Avšak způsobilost k po-

slednímu pořízení nezávisí na formální okolnosti, byla-li dotyčná osoba v daném okamžiku pro duševní chorobu zbavena svéprávnosti čili nic, nýbrž na tom, byla-li tehda ve skutečnosti přičetná čili nic, bez ohledu na svou formální svéprávnost... §§ 566, 567.«

Zdá se mi trochu povážlivým, takto věc formulovati. Lépe jest uvést jako pravidlo: úplnou pořizovací nezpůsobnost osob, které byly pro slabomyslnost zcela zbaveny svéprávnosti, a pak uvést výjimkou § 567 — která se právě jakožto výjimka musí velmi přísně vykládati.

Ale zvláště zajímavý je posudek lékařský pojatý do důvodů rozsudku, který dokazuje, že zůstavitelka »byla dána pod opatrovnictví, při čemž podle tehdejších zákonných předpisů musila býti označena za blbou, ačkoli u ní nešlo o tuto formu duševní zakrnělosti, že její další životní vývoj a její chování potvrdilo, že ve skutečnosti běželo jen o slabomyslnost, že porucha řeči nemůže býti uváděna v souvislost s duševní ochablostí, protože tu je symptom poruchy motorického aparátu... že celkem jevila smysl pro jednoduché obvyklé potřeby denního života, a že dovedla jim dostáti potud, pokud nečinily větších nároků na duševní hlubší práci, že to, čemu rozuměla, dovedla dobře vykonati, ovšem hlavně po vybídnutí, protože vlastní iniciativnost byla u ní oslabena, že výkon poslední vůle, o níž jde, sám i porozumění jemu nekladly zvláštních požadavků na duševní činnost zůstavitelčinu, poněvadž spadají do okruhu činnosti, která jí byla běžná, kterou se zabývala a kterou ovládala... že v době, kdy projevila svou poslední vůli, byla v takovém duševním stavu, který nutno lékařsky označiti jen jako slabost ducha ve stavu jasného vědomí a srovyahou...« Jak patrně, polemizuje lékařský posudek ve své převážné části proti úplnému zbavení svéprávnosti (byla — jen — slabomyslná), což není jeho úkolem.

K tomuto lékařskému posudku dodává rozsudek první stolice: »§ 567 obč. zák. mluví sice o naprostém vládnutí rozumem (bei voller Besonnenheit), avšak to jest vzíti jen cum grano salis, totiž že testátor musí vládnouti úplně rozumem jen potud, pokud jest potřebí ke konkrétnímu právnímu jednání, takže stačí i takový stav duše, při němž duševní nemoc činnosti duševní jest sice na újmu, ale směrem, který pro pořízení nepřichází v úvahu, jak to Krainz-Ehrenzweig učí a také nejv. soud uznal na př. rozh. č. 4013 sb.« (V tomto rozhodnutí není ani nejvzdálenější zmínky o věci, která nás tu zajímá — nevím, proč je citováno. Ehrenzweig, jednáje o § 565 praví arci: »Doch kommen nur geistige Gebrechen in Betracht, die im Augenblicke der Testamentserrichtung die nötige Einsicht und Überlegung ausschliessen« — a cituje Pfaff-Hoffmann a Komm. II. s. 103. Tato věta by se musila velmi opatrně přijímat při výkladu § 565 — ale při § 567 je jistě nesprávná vzhledem ke stanovisku vědecké psychiatrie.)

Uvažujme však při tom, že jde o ústní testament podle §§ 585, 586 obč. zák., že zůstavitelka měla poruchu řeči a oslabenou iniciativnost... Uvažme, že vůbec se neděje ani pokus, dokázat aspoň »lucidum intervallum«, neřku-li uzdravení!

Odvolací soud však rozsudek první stolice prostě potvrdil. Nejvyšší soud naproti tomu žalobu za-

mítl. Ale proč? Ve věci § 567, pokud jde o plnou příčetnost zůstavitelčinu »scud dovolací nemá příčiny, by se uchyloval od právního názoru soudu odvolacího...«

»Leč poslední pořizení není přes to platno proto, že nebylo učiněno ústně před soudem« (nebo před notářem § 70 notářského řádu, nález č. 5414 sb. rozh. n. s.).

Na tuto poslední argumentaci nejv. soudu předem jsem odpověděl v první části své úvahy. A myslím, že je zbytečno podrobně se zabývat odůvodněním, založeným na »logické samozřejmosti«, na argumentu, že je-li třeba u osob částečně zbavených svéprávnosti formy veřejné, jest jí tím spíše třeba u osob zbavených svéprávnosti úplně. Spíše je zajímavý souhlas s omylem I. a II. stolice.

*

Poznámka literární.

V Právniku r. 1918 napsal prof. Krčmář úvahu »K dědickému právu třetí novelly a řádu o zbavení svéprávnosti«. Tam uvažuje autor o poměru řádu o zbavení svéprávnosti k zachovaným ustanovením §§ 566, 567 obč. zák. Z jeho výkladu plyne, že není identity mezi pojmem »šílenosti a zuřivosti« na jedné, duševní choroby na druhé straně a právě tak že není totéž »slabomyslnost« a »blbost«.

Pojmy řádu o zbav. svéprávnosti jsou snad poněkud odlišné od pojmů občanského zákona. Zahrnují osoby, které by nebylo možno nazvat šílenými, zuřivými, blbými. Ale praví-li se, že lidé úplně zbavení svéprávnosti pro duševní chorobu nebo pro slabomyslnost rovnají se dětem do sedmi let, musíme mít za to, že stejný důsledek poji se ke stejnému skutkovému základu, t. j. že kdo byl úplně zbaven svéprávnosti, má právní postavení dřívějších »šílených, zuřivých, blbých«, jimž byl zřízen opatrovník, a že tedy úplné zbavení svéprávnosti nastane tehdy, je-li tu skutkový základ, jaký by byl dříve vedl k ustanovení opatrovníka pro duševní chorobu. To ostatně plyne zřejmě z §§ 3, 68 řádu o zbavení svéprávnosti.

Ale tím není řečeno, jak správně učí Krčmář, že ten, kdo jest částečně zbaven svéprávnosti pro choromyslnost nebo slabomyslnost, naprosto by se vymykal § 566, kdyby k formálnímu aktu zbavení svéprávnosti bylo nedošlo. Neboť skutečně: protikladem stavu § 566 jest »volle Besonnenheit« § 565. Je-li tu při osobě částečně zbavené svéprávnosti tento stav — má právě rozhodovatí soudce, před nímž se činí ústní poslední pořizení podle § 4 ř. o zbav. svépr.

Z mé dedukce v I. části této úvahy plyne, že nesouhlasím s názorem, který vyslovuje Tlamič ve stati »K novému řádu o zbavení svéprávnosti« (Právnik 1917 str. 262), jakoby § 567 naprosto neplatil pro osoby úplně zbavené svéprávnosti — proto, že dle slovního znění § 3 ř. o zbav. svépr. kladou se tyto osoby na roveň osobám mladším sedmi let, tedy osobám naprosto nezpůsobilým k činům právním. Je sice trochu podivná zákonodárná technika řádu o zbav. svépr. Ale jasné jest, že zachování § 567 netýče se jen choromyslných a slabomyslných osob, které formálně nebyly zbaveny svéprávnosti, že naopak platí i když se tak stalo. Neboť zbavení svéprávnosti (úplné) vstoupilo na místo dřívějšího opa-

trovnictví (zrušen § 273) a nechťelo zajisté jíti v omezení způsobilosti k právním činům dále než uvalení opatrovnictví podle práva starého. Že pak i pro toho, kdo byl podle starého práva dán pod opatrovnictví pro choromyslnost nebo slabomyslnost platil § 567, jest tuším nesporné. (Viz Krasnopolski-Kafka »Öst. Erbrecht« 1914, str. 50.)

Co soudil prof. Heveroch o »lucidum intervalum«, lze se dočísti na př. v »Právniku« z r. 1917 na str. 598—599. Myslím, že by souhlasil s tím, co jsem uvedl v této své úvaze.

Dr. Karel Motlík:

Nové zákony — nové otázky.

Začneme věci, v tomto časopise již probíranou. Zákonem směnečným. Je vskutku tak jasným, jak vypadá?

Srovnejme jen text nový — § 102 odst. 2. »zmocnění k podpisu směnky musí býti dáno písemně s podpisem zmocnitele« — a text starý (zák. z 19. VI. 1872 č. 99 ř. z.) — »... eignen sich zur Geltendmachung nur dann... wenn ausserdem die... Vollmacht beigebracht wird...«

Tedy dříve bylo předepsáno, že při uplatňování směnečného nároku je připojení plné moci podmínkou —, dnešní znění onen požadavek vypouští — naopak — zařazuje opět novum, že při »nedostatku« plné moci ručí směnečně zmocněnec.

Onen »nedostatek« jest pojem náramně široký. Může to být právě tak formální nejasnost neb neúplnost plné moci — jako — že plná moc schází event. vůbec.

Ale i tak snad by se zdálo všechno v pořádku. Temné místo vystupuje však v tomto případě.

Je možno zmocnění k podpisu určitého druhu směnek jednou listinou?

Na př. při úvěru do určité výše omezeném, asi takového znění: B. ručí za kontokorrentní úvěr A-ův až do výše 15.000 Kč A-ovi bankovním domem X povolený a v této své vlastnosti zmocňuje C. k podpisu veškerých směnek, jež by z tohoto poměru kontokorrentního ku krytí vyčerpané výše úvěrové až do shora uvedené hranice byly vydány, ať již jako směnky nové, neb jako směnky prolongační.

Text zákona zdá se nasvědčovati, že podobná věc jde. Protože musela-li dříve býti plná moc připojena, tedy putovati se směnkou, musela být nutně speciální. Nyní ale může plná moc klidně býti na místě jednom, směnka jinde — nemusí býti současně předkládány, — nemusí tedy býti plná moc speciální. Dobře. Postup takový jest velmi nebezpečný. Ale — kdyby byl stanoven dříve, kdy podpis plnou mocí byl v každém případě pouhou fakultativní — bylo celkem vše v pořádku. Chceš-li ze dvou způsobů použití toho méně bezpečného — jest to tvoji věcí. Ale nyní — kdy právě tam, kde by měla místo zvýšená opatrnost — u lidí, kteří psati neumějí — (a máme jich — hlavně v starší generaci dosti) jest podpis plnomocníkem n u c e n ý. A právě takoví lidé mohou na podpis komulativní plné moci nejlépe doplatiti.

A právě tito lidé budou podepisovati takové plné moci před notářem. V pevném domnění, že »když je to u notáře, je jistě všechno v pořádku«.